

Revoluce jako pokus o řešení krize: husitství

Jaroslav Boubín

V české medievistice je pojem krize asi nejčastěji užíván v souvislosti s husitstvím a husitskou revolucí, chápanou jako důsledek výrazné kumulace krizových jevů v tehdejší společnosti. Tato představa stále přetrvává, i když nejnámější pojem, který byl v této souvislosti často vyslovován – totiž „pozdně středověká krize“ –, je dnes již spíše opouštěn.

V interpretaci husitství a zvláště jeho vzniku hraje představa krize velmi podstatnou roli, a to zejména v jejím subjektivním výměru. Nástup zmíněného hnutí byl zcela nepochybně spojen s dobovými pocity neudržitelnosti současného stavu věcí, které byly logicky doprovázeny přesvědčením o nezbytnosti hledání jiných cest a jiných řešení. Patrně v žádné jiné oblasti společenského života to nebylo tak nápadné jako v záležitostech víry, náboženství a církve, jimž byla tehdy přisuzována podstatně větší váha než dnes. Zcela očividné selhání církevních autorit, vrcholící na přelomu 14. a 15. století pověstným schismatem se dvěma či třemi navzájem si konkurujícími papeži, s sebou přinášelo takovou míru nejistoty, že se snaha o překonání nově vzniklé situace stala jednou z vůdčích ideí tehdejší evropské politiky. Husitský pokus o řešení byl však radikálnější a přerostl v revoluční otřes nebývalé síly, třebaže v převážné míře omezený jen na oblast českých zemí. V jeho důsledku došlo k prosazení výrazných změn uvnitř společnosti jak ve vlastních Čechách, tak i v menší míře na Moravě. Mezi těmito změnami stál zákonitě na předním místě problém církve, která měla být omezením politického vlivu a zejména masivně provedenou sekularizací majetku v jistém smyslu navrácena ke svým spolehlivějším kořenům, o což navíc cílevědomě usilovaly i různé varianty nově vzniklého utrakvismu. Souběžně a v logické souvislosti s tím se ale proměňovalo i celkové rozložení moci v zemi a formoval se stavovský stát. Husitská revoluce tak sice přinášela nová a pozoruhodně dlouhodobá řešení, jenže spolu s nimi i řadu komplikací, s nimiž se následně budou potýkat další generace.

Betlémská kaple

Významným ohniskem zejména počínajícího husitského hnutí byla Betlémská kaple, založená v Praze r. 1391 pražskými měšťany Hanušem z Mühlheimu a Janem Křížem. Od r. 1402 zde jako kazatel působil M. Jan Hus. (Foto František Záruba)

Tábor

Centrem radikálního husitství, prosazujícího důraznější návrat ke vzoru prvotní církve, se od roku 1420 stal Tábor (zde Prospekt Tábora v díle Matthäus MERIAN, Topographia Bohemiae, Moraviae et Silesiae, das ist Beschreibung vnd eigentliche Abbildung der Vornehmsten vnd bekanttisten Stätte vnd Plätze in dem Königreich Boheim vnd einverleibten Landern, Mähren vnd Schlesien, Franckfurt 1650, za s. 80).

Lipany

Často se prosazuje mínění, že husitská revoluce neskončila bitvou u Lipan 1434 (zde její památník z 19. století), ale že se její proces uzavřel zhruba teprve uzavřením unikátního náboženského míru v roce 1485. (Foto Robert Šimůnek)

Žižkovo pole u Příbyslavi

Jan Žižka zemřel 11. září 1424 při vojenském tažení u Příbyslavi. Historická paměť na tuto událost zůstala po staletí živá, a tak byla k 450. výročí Žižkovy smrti r. 1874 slavnostně odhalena mohyla, jejíž stavbu inicioval tělocvičný spolek Sokol. (Foto Eva Doležalová)

